

De economische tegenwind zorgt de komende jaren voor de grootste bezuiningsoperatie bij de overheid ooit vertoond. Alle departementen moeten tot en met 2007 hun bijdragen leveren aan het binnen te halen bedrag van 17 miljard euro. LNV en OCenW komen er echter opvallend genadig vanaf. Beide ministeries krijgen over de periode 2004-2007 weliswaar een forse taakstelling maar ook elk een bedrag van 700 miljoen euro voor de realisering van speerpunten van het Kabinet. LNV voor de Ecologische Hoofdstructuur en de Reconstructie. OCenW voor extra investeringen in onderwijs en kennis. Met name ambtenaren en onderwijzers zullen de gevolgen van de taakstelling bij beide departementen ondervinden. Daarnaast blijkt dat groene scholen op minder geld voor hun innovatie en inhoudelijke vernieuwing vanuit LNV kunnen rekenen.

Rijksbegroting sleutelrol

De belangrijkste bezuinigingsmaatregelen die ook de medewerkers in het groene onderwijs zullen raken vloeien voort uit de hoofdlijnenakkoorden van de Kabinetten Balkenende I en II en liggen direct in de sfeer van hun eigen portemonnee. Net zoals voor ambtenaren en trendvolgers wil het Kabinet de lonen tot en met 2005 op de o-lijn houden. Deze maatregel moet samen met een aantal andere bezuinigingen op de arbeidsvoorwaarden – o.a. het afschaffen van de kortdurende vervolgw-uitkering, langer doorwerken en maatregelen om het ziekteverzuim terug te dringen – voor het onderwijs een bedrag van ongeveer 700 miljoen euro opleveren. Andere bezuinigingsmaatregelen die ook het gevolg zijn van de bezuinigingen die in de voorjaarsnota werden aangekondigd, zijn de korting op niet nader genoemde subsidies die alle onderwijssoorten raken, inkrimping van het ambtenarenapparaat en besparingen op het terrein van de studiefinanciering. Dat laatste houdt in dat de prestatienorm voor hbo-studenten wordt aangescherpt en voor mbo BOL-leerlingen niveau 3 en 4 wordt ingevoerd. Voor hbo-studenten wordt tot nu toe de prestatiebeurs na het behalen van de propedeuse omgezet in een gift. Volgens de plannen van OCenW wordt het behalen van het diploma het criterium. Datzelfde zal ook gaan gelden voor BOL-leerlingen niveau 3 en 4 van het mbo. Al deze bezuinigingsmaatregelen gelden onverkort voor de groene onderwijsinstellingen en zijn derhalve ook ingeboekt op de begroting van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit dat verantwoordelijk is voor het groene onderwijs. Over de keerzijde – extra investeringen in onderwijs en kennis –

meldt de Minister van LNV in zijn begroting overigens (nog) niets. In de begroting van OCenW is echter aangegeven dat de voorstellen voor intensiveringen op onderdelen ook voor het landbouwonderwijs gelden. De aanvullende verklaring van een OCenW-woordvoerder is bovendien redelijk geruststellend. "De intensiveringsmaatregelen en de daarbij behorende middelen gelden ook voor vergelijkbare schoolsoorten in het groene onderwijs. De verdeling van deze middelen vindt echter pas plaats tijdens het Najaarsoverleg."

Minder regels, meer innovatie

Om welke intensiveringsmaatregelen het gaat, valt te lezen in de beleidsagenda – en artikelen van de begroting OCenW. Daarin verwoordt minister Van der Hoeven dat het Kabinet uitgaat van een positief verband tussen onderwijs en economische groei en gezien de slechte economische situatie in ons land onderwijs en kennis tot een van haar belangrijkste speerpunten rekt. Daarom investeert het Kabinet in vier beleidsprioriteiten: een andere relatie tussen rijksoverheid en scholen, innovatie en versterking van de kennisinfrastructuur, terugdringing van het lerarentekort en meer deelname aan het onderwijs. Een andere relatie tussen rijksoverheid en scholen betekent voor het Kabinet een slankere overheid die efficiënter werkt, minder regels en meer verantwoordelijkheid voor de instellingen zelf. Duidelijke afspraken over kwaliteit, toegankelijkheid en doelmatigheid horen daarbij. De efficiëntie en duidelijkheid moet o.a. tot stand komen door een andere werkwijze van het Cfi – iedere school kan straks op internet actuele informatie

2004: onderwijs heeft bij oplossen knelpunten

over haar bekostiging vinden. Ook komt er extra geld voor de versterking van het management van scholen voor voortgezet onderwijs.

Een van de maatregelen in de sfeer van innovatie en versterking van de kennisinfrastructuur betreft de voortzetting van de innovatiearrangementen beroepskolom (vmbo-mbo-hbo) waarmee in 2003 is begonnen. OCenW trekt daarvoor tot en met 2005 een bedrag van 136 miljoen euro uit en meldt dat LNV voor het groene onderwijs over dezelfde periode 7,1 miljoen inzet. Verder zijn er voor het mbo extra middelen voor het verbeteren van kennisverspreiding en toepassing van kennis tussen de scholen en het

midden- en kleinbedrijf en voor het bevorderen van het ondernemerschap. Hierbij denkt het Kabinet niet alleen aan bijzondere didactische leervormen als mini-ondernemingen maar ook aan een steunfunctie van scholen voor jongeren die een onderneming willen starten. Andere maatregelen zijn extra middelen voor het vergroten van de samenwerking tussen hbo

▼ De aanpak van het lerarentekort blijft een topprioriteit voor het Kabinet; de overheid trekt de komende jaren extra geld uit om de begeleiding van net afgestudeerde leraren, zij-instromers en herintreders te verbeteren

en bedrijfsleven bij kennisinnovatie, voor een platform kennisinnovatie, een wedstrijd voor innovatieve ict-projecten en voor de GrassRoots-projecten.

Andere bronnen

De aanpak van het lerarentekort blijft een topprioriteit. Volgens berekeningen van het Ministerie van OCenW zal de komende vier jaar de vraag naar leraren voor het voortgezet onderwijs 20.000 voltijdbanen omvatten en voor de bve-sector 8.000. Het aanbod van de lerarenopleidingen zal daarbij ver achter blijven. In dat licht is het volgens het Kabinet belangrijk dat beroepen in het onderwijs aantrekkelijker gemaakt worden en dat scholen voor de instroom van nieuwe leraren uit andere bronnen kunnen putten: zij-instromers, herintreders en onderwijs-ondersteunend personeel. Ook moet voorkomen worden dat beginnend personeel uitvalt.

Om dat te bevorderen wil OCenW extra middelen beschikbaar stellen voor een aantal specifieke maatregelen. Een eerste omvat extra middelen voor ondersteunend personeel en specifiek regionaal arbeidsmarktbeleid om knelpunten op te lossen en de werkdruk in het voortgezet onderwijs en bve-sector te verlichten. Verder wil het ministerie extra geld beschikbaar stellen om de begeleiding van net afgestudeerde leraren, zij-instromers en herintreders te verbeteren. Ook de vergoeding voor begeleiding van studenten van de lerarenopleidingen wordt verruimd. Daarnaast komt er extra geld voor het opleiden van leraren in de school, voor de verbetering van de samenwerking tussen scholen en lerarenopleidingen en voor de oprichting van een landelijke kwaliteitscentrum waarin scholen en leraren-

FOTO: STUDIO ANDRÉ RUIJGROK

opleidingen afspraken kunnen maken over een nieuwe kwalificatiestructuur en een stelsel van scholing en nascholing.

Maximale deelname

Volgens het Kabinet moet het onderwijs een bindende rol in de samenleving hebben en de economie versterken. Daarom behelst de vierde beleidsprioriteit een maximale deelname aan het onderwijs. Het accent ligt daarbij op terugdringing van het aantal voortijdige schoolverlaters en het voorkomen van uitval. Daarom investeert het Kabinet extra in o.a. leerlingbegeleiding, verbetering van de doorstroom mbo-hbo en in een versterking van de aanpak om voortijdig schoolverlaten in het mbo te voorkomen. De financiering van dat laatste onderdeel zal voor een belangrijk deel plaatsvinden via de zogenaamde VOA-middelen die bij de roc-vorming zijn vrijgekomen uit het budget voor volwasseneneducatie en het vormingswerk. Dat betekent dat aoc's niet in aanmerking zullen komen voor deze middelen omdat zij oorspronkelijk geen volwasseneneducatie en vormingswerk verzorgden. Eerdere pogingen van de AOC Raad om ook uit dat

budget te mogen putten, mislukten tot nu toe. Woordvoerders van OCenW voorspellen ook nu weer dat die situatie niet zal veranderen. Dat ondanks het feit dat dit VOA-budget nu wordt vergroot. Op zich niet logisch want de relatie tussen dit budget en het oorspronkelijk doel vervaagt daarmee sterk; tegelijkertijd is duidelijk dat aoc's voor wat betreft ongediplomeerde uitstroom met dezelfde probleem worstelen als roc's.

Keuzes

Het Ministerie van LNV is direct verantwoordelijk voor het waarborgen van het stelsel van het groene onderwijs en voor de bekostiging van deze instellingen. Naast de reguliere bekostiging van de instellingen – gebaseerd op de algemene normen van OCenW – hoort daarbij een budget voor de inhoudelijke vernieuwing van de opleidingen zodat de inhoud van de opleidingen aansluit bij de ontwikkelingen in de sector en de beleidsdoelstellingen van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit. Met dit budget financiert het ministerie o.a. het cursusonderwijs, het praktijkleren, de subsidieregeling Versterking en Innovatie Agrarisch Onderwijs voor aoc's en ipc's en de vernieuwing van hao-opleidingen. Een groot deel van het hao-vernieuwingsgeld – oorspronkelijk zo'n 6 miljoen euro per jaar – trok LNV in 2003 in omdat de Tweede Kamer een korting op de reguliere bekostiging van het hao blokkeerde en het ministerie geen geld had om dat op te vangen. Een deel van de andere regelingen voor aoc's werd begin 2003 via de Voorjaarsnota plotseling in de ijskast gezet omdat LNV met forse budgettaire problemen zat. De VIA-regeling werd tijdelijk gestopt en het budget voor praktijkleren werd tijdelijk met 10 procent gekort. Ook het resterend bedrag voor overige vakdepartementaal beleid werd verminderd. Uit de Rijksbegroting 2004 blijkt dat het vakdepartementaal onderwijsbeleid van LNV steeds verder 'verarmt'. Niet alleen in financieel opzicht maar ook inhoudelijk. Voor het jaar 2003 begrootte LNV oorspronkelijk bijna 48 miljoen euro voor haar vakdepartementaal onderwijsbeleid. In de begroting 2004 valt te lezen dat de werkelijke uitgave in 2003 een bedrag van ruim 38 miljoen zal zijn. Een korting

dus van 9,5 miljoen euro als gevolg van het hoofdlijnenakkoord Balkenende I en de extra bezuinigingen van de Voorjaarsnota. "Helaas," aldus minister Veerman, "Er is extra geld voor de Ecologische Hoofdstructuur en Reconstructie, maar LNV kraakt ook onder de bezuinigingen. We moeten bijvoorbeeld in 2007 afgeslankt zijn door met 1.200 ambtenaren te verminderen. Wij moeten nu eenmaal keuzes maken."

Voor 2004 begroot LNV voor haar 'inslagbeleid' ruim 29,5 miljoen euro. Voor een goede vergelijking moet daar echter een bedrag van 10,5 miljoen euro bijgeteld worden dat LNV als normbekostiging voor de ipc's naar een andere artikel heeft overgeheveld en dat eerst onder het artikel 'Vakdepartementaal onderwijsbeleid viel'. De reden daarvoor is niet echt duidelijk. Wellicht om de precaire financiële situatie van ipc's veiliger te stellen? Kortom, 39,5 miljoen euro voor vakdepartementaal onderwijsbeleid. Met de vaststelling dat de 10 procent korting op praktijkleren weer is teruggedraaid. En dat het geld voor de VIA-regeling weer is begroot. 1,5 Miljoen euro extra kunnen dat nauwelijks compenseren. Het hao hoopt op herstel van de situatie en dus de beschikbaarheid van het oorspronkelijke vernieuwingsbudget van zo'n 6 miljoen euro. Een eenvoudige rekensom leert dat LNV daarvoor niet genoeg geld heeft. Of zal een andere post sneuvelen? Hoe het ministerie dat oplost, blijft nog onduidelijk. "Het geld voor het hao en de aoc's zit in één pot. Binnenkort gaan we het invullen", aldus een woordvoerder van het ministerie. Een inhoudelijk visie voor de middellange termijn daarvoor ontbreekt tot nu toe echter. Pas in de loop van 2004 zal er een nieuw inhoudelijk beleidskader komen in de vorm van een stimuleringsprogramma voor het gehele groene onderwijs dat gericht is op vraaggestuurde en inhoudelijke vernieuwing van opleidingen, schrijft minister Veerman in zijn toelichting. Dat zal een hele klus worden. Daarmee kan niet anders dan geconcludeerd worden dat het vakdepartementaal onderwijsbeleid van LNV niet alleen financieel maar ook beleidsmatig sterk 'verarmd' is.

Pieter Boetzkes

Minister Veerman: "Ook LNV kraakt onder de bezuinigingen"

FOTO: PIETER BOETZKES